

Ο FERDINANDO GALIANI ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΑΞΙΑΣ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ

Τοῦ κ. ΛΑΖΑΡΟΥ Θ. ΧΟΥΜΑΝΙΔΗ

Τακτικού Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τῶν Οικονομικῶν Θεωριῶν εἰς τὴν Α.Β.Σ.Π.

Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι διετύπωσαν τὴν θεωρίαν τῆς ὑποκειμενικῆς ἀξίας θέσαν τὴν χρησιμότητα ἐντὸς τῆς μονάδος τῆς ποσότητος διαμορφώσαντες οὕτω τὴν σύγχρονον θεωρίαν τῆς ἀξίας ἦσαν οἱ κληθέντες ἡδονισταί, ἤτοι οἱ ὄπαδοι τῆς Σχολῆς τῆς Βιέννης⁽¹⁾ (C. Menger, Böhm Bawerk, Friedrich von Wieser) καὶ οἱ ὄπαδοι τῆς Σχολῆς τῆς Λωζάννης⁽²⁾ (L. Walras, V. Pareto) μὲ πρωτεργάτην τῶν τῶν A. Cournot (1801 - 1877), ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «Recherches sur les principes Mathématiques de la Théorie des Richesses» (1838) διὰ τῆς καμπύλης ζητήσεως παριστᾷ τὰς ζητούμενας ποσότητας ὡς συναρτήσεις τῶν τιμῶν.

Πρωτεργάτης τῆς Σχολῆς τῆς Βιέννης ὑπῆρξεν ὁ H.H. von Gossen (1810 - 1858), ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «Entwicklung des Menschliches Verkehres» (1854) διετύπωσε τὸν νόμον τοῦ κόρου, καθ' ὃν αἱ ἀνάγκαι εἶναι διαιρεταὶ καὶ ἱκανοποιοῦνται τμηματικῶς μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ ὁ κόρος.

Κατὰ Gossen ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀμέσων ἀγαθῶν διὰ καταλλήλων συνδυασμῶν τῶν ἐμμέσων ἀγαθῶν, ἔχων ὡς γνώμονα τὴν ἡδονι-

1. Ἡ Σχολὴ καλεῖται ἐπίσης καὶ Αὐστριακὴ ἢ Ὑποκειμενικὴ ἢ Ψυχολογικὴ Σχολή. Περὶ τῆς Σχολῆς ταύτης εἰς N. Smart : An introduction to the theory of value on the lines of Carl Menger, Böhm Bawerk, Friedrich von Wieser, London, 1920. P. N. Rosenstein Rodan : The theory of marginal utility, 1938. F. Perroux : La Valeur, Paris, 1943. G. Pirou : L'Utilité Marginale (de Carl Menger à John Bates Clark), Paris, 1945. Ch. Cornelissen : La Valeur, Paris, 1927. G. J. Stigler : Utility theory εἰς «The Journal of Political Economy», vol. LVIII, No 4, 1950. Α. Θ. Χουμανίδη : Ἡ Ὑποκειμενικὴ περὶ ἀξίας θεωρία, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φυσιοκρατῶν μέχρι σήμερον, Ἀθήναι, 1954. N. Anagnos : The Economic Theory of the Austrian School εἰς «Ἀρχεῖον Οικονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν» (Α. Καλιτσουνάκι), Ἀθήναι, 1965.

2. Ἡ Σχολὴ αὕτη καλεῖται καὶ Μαθηματικὴ ἢ καὶ Σχολὴ τῆς Οικονομικῆς Ἱσορροπίας, περιλαμβανομένου εἰς αὐτὴν καὶ τοῦ Stanley Jevons (The Theory of Political Economy, 1871). Περὶ τῆς Σχολῆς εἰς R. Murray : Leçons d'Economie Politique d'après la définition de l'École de Lausanne, Paris, 1920. G. Pirou : Le théories de l'équilibre économique, Paris, 1945. F. Onles : Les insuffisances théoriques fondamentales de la doctrine économique de la première école de Lausanne εἰς «Metroeconomica» 1950 τοῦ ἴδιου la véritable portée du marginalisme, Paris 1938, καὶ εἰς Α. Θ. Χουμανίδη : ἔνθ' ἄνωτ.

στικὴν ἀρχὴν, ἥτις συνδύαζεται μὲ τὸν νόμον τοῦ κόρου. Ἡ παραγωγὴ δὲ τῶν ἀμέσων ἀγαθῶν ἀφορᾷ εἰς τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε ἡ ἐσχάτη μονὰς ἐκάστου παραγομένου ἀγαθοῦ νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν ἀξίαν διὰ τὸν παράγοντα τὸ ἀγαθόν.

Ὡς πρῶτος διατυπώσας τὴν ιδέαν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος ⁽¹⁾ φέρεται ὁ Γάλλος μηχανικὸς A.J.E. Dupuit (*La mesure de l'utilité des travaux publics*, 1844 καὶ *L'utilité des voies de communication*, 1849) ⁽²⁾. Ἐτερος ὀμιλήσας ἐπὶ τοῦ ὅρου εἶναι ὁ Richard Jennings, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «*Elements of Political Economy*» (1885), ἀναφέρει περὶ «βαθμοῦ χρησιμότητος». Ἔτι δὲ καὶ ὁ Say (*Traité d'Economie Politique*, ἔκδ. 1844) ἀνέφερε τὰς κλίμακας ἀναγκῶν προετοιμάσας τὸ ἔδαφος εἰς τὸν Μεγκερειανὸν Πίνακα.

Εἶναι ἀληθὲς πάντως ὅτι τὸν ὅρον *Grenzen* ἐχρησιμοποίησε πρῶτος ὁ Heinrich von Thünen (1783 - 1850), ἐνῶ ὁ Menger ὀμιλεῖ περὶ «ἐσχάτης σημασίας χρήσιν», ὁ Wieser ὅμως εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διετύπωσε τὸν ὅρον *Grenznutzen*.

Ὁ Maffeo Pantaleoni (1857 - 1924) ⁽³⁾ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Alfred Marchall, ἀρχηγὸς τῆς νεοκλασσικῆς Σχολῆς, ἐδίδασκε τὴν θεωρίαν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1869. Ἐπίσης τὴν αὐτὴν χρονολογίαν διὰ τὸν Marchall δέχεται καὶ ὁ Keynes ⁽⁴⁾. Ὁ Walras ⁽⁵⁾ ἀναγνωρίζει ὡς πρῶτον διαμορφώσαντα τὴν θεωρίαν τὸν Jevons. Ὁ καθηγητὴς Homan ⁽⁶⁾ δέχεται ὅτι ὁ John Bates Clark διε-

1. Ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ὁ J. M. Lauderdale (*Inquiry into the nature and origin of public wealth*, 1804) ἐδέχθη εἰς τὸ ἔργον του ὅτι ἡ ἀξία καθορίζεται ἐκ τῆς χρησιμότητος καὶ σπανιότητος (M. Bouniatian : *Les crises économiques*, ἔκδ. 2α, Paris 1930, σελ. 5). Ἐπίσης ὁ John Craig συγγραφεὺς τοῦ «*Remarks on some fundamental doctrines in Political Economy* (1821) ὑποστηρίζει ἐπίσης ὅτι ἡ χρησιμότης εἶναι θεμέλιον τῆς ἀξίας. Τὴν αὐτὴν ἄποψιν διατυπώνει καὶ ἕτερος συγγραφεὺς ὑπὸ τὰ ἀρχικὰ ER εἰς ἔργον του τιτλοφορούμενον «*An Essay on Political Economy*» (1822) (E. Seligman : *Essays in economics*, New York 1925, σελ. 78, 79, 82). Τὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις συναντῶμεν καὶ εἰς τὸν Samuel Mountifort - Longfield (*Lectures on Political Economy*, 1834) καθ' ὅν δι' ἑν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἔχομεν διαφόρους ζητήσεις ἀντιστοιχοῦσας εἰς διαφόρους βαθμοὺς ἐντάσεως. Καὶ διὰ μὲν τὸν πλούσιον ἢ ἐντασις τῆς ζητήσεώς του αὐξάνει περισσότερο ταχέως ἐν ἀναλογίᾳ μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταναλώσεώς του παρ' ὅσον εἰς τὸν πτωχὸν (E. Seligman : σελ. 112 - 113 καὶ L. Haney : σελ. 588). Ὁ δὲ W.F. Lloyd «ὁ ὑπὸ τοῦ T.S. Adams ἀνακαλυφθεὶς» κατ' ἔκφρασιν τοῦ Haney, εἰς τὸ ἔργον του «*Lectures on the Nature of Value*» (1834) ἀναπτύσσει τὰς ὑποκειμενικὰς του ἀντιλήψεις λέγων : «Ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει αὕτη (ἡ ἀξία) σημαίνει μίαν νοητικὴν σύλληψιν ἥτις ἐμφαίνεται πάντοτε ἐν τῷ περιθωρίῳ (*margin*) τῆς διαφορᾶς μεταξύ ἱκανοποιουμένης καὶ ἀνικανοποιήτου ἀνάγκης» (L. Haney : *History of Economic Thought*, σελ. 588 καὶ W. Stark : *A History of Economics its Relation to Social Development*, London 1946, σελ. 55).

2. Ch. Turgeon - Ch. H. Turgeon : *La Valeur*, Paris 1920, Vol. III, σελ. 200. Ch. Gide - Ch. Rist : *Histoire des doctrines économiques depuis les Physiocrates jusqu'à nos jours*, Paris ed. 1926, σελ. 621. Ἐπίσης εἰς L. Haney : *History of economic thought*, New York, σελ. 589, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν Γερμανὸν Thomas (*Theorie des Verkehres*, 1841) καὶ J. Schumpeter : *History of Economic Analysis*, London, ed. 1963, σελ. 463.

3. M. Pantaleoni : *Principii di Economia Pura*, 1894, ,σελ. 96, ὑποσημ. I.

4. J.M. Keynes : Alfred Marshall εἰς «*Economic Journal*» 7.9.1942.

5. L. Walras : *Journal des Economistes*, 1874, Vol. 1, σελ. 147.

6. P.T. Homan : *Contemporary Economic Thought*, σελ. 19.

τύπωσε την θεωρίαν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸ ἔργον τῶν Αὐστριακῶν, ὡς καὶ τῶν Jevons καὶ Walras. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ὀρθὸν διότι κατὰ τὰ ἔτη τῆς παραμονῆς τοῦ Clark ἐν Γερμανίᾳ (1872 - 1875) τὸ ἔργον τοῦ Menger ἦτο ἤδη γνωστὸν, ἐνῶ ὁ Jevons εἶχε ἤδη προβῆ εἰς ἔκθεσιν τῆς θεωρίας του πρὶν δημοσιευθῆ τὸ «Philosophy of Wealth» (1866) τοῦ Clark. Εἰς παρόμοιον λάθος ὑποπίπτει καὶ ὁ Valk⁽¹⁾ λέγων ὅτι ὁ Menger εἰργάσθη ἀνεξαρτήτως τοῦ Gossen.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἰδρυτῆς τῆς Σχολῆς τῆς Βιέννης Carl Menger, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Stanley Jevons διὰ τοῦ ὅρου Final Degree of Utility, ὁ ἰδρυτῆς τῆς Σχολῆς τῆς Λωζάννης Léon Walras διὰ τοῦ ὅρου ἔντασις τῆς τελευταίας ἱκανοποιουμένης ἀνάγκης ἢ σπανιότης, συνέλαβον περὶ τὸ ἔτος 1870 τὴν θεωρίαν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος.

Ἡ διαμορφωθείσα θεωρία τῆς ὑποκειμενικῆς ἀξίας πάντως ὀφείλεται εἰς τὴν προεργασίαν, ἣτις ἐγένετο κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ χρόνου μὲ σκαπανεῖς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς.

Ὁμιλῶν ὁ Ξενοφῶν περὶ ἀγαθῶν καλεῖ ταῦτα «χρήματα», ἐπηρεασμένος δὲ ἀπὸ τὸν Πρωταγόραν καθ' ὃν «πάντων πραγμάτων μέτρον ἄνθρωπος», θεωρεῖ ὅτι δέον ὅπως ταῦτα εἶναι χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ ἔχουν ἀξίαν, ἣτις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς σπανιότητός των⁽²⁾.

Ὁ Ἀριστοτέλης προχωρήσας ἔτι περισσότερον διακρίνει δύο εἶδη ἀξιών: τὴν ἀξίαν χρήσεως καὶ τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν λέγων: «Ἐκάστου γὰρ κτήματος διττὴ ἡ χρῆσις ἐστίν, ἀμφοτέραι μὲν καθ' αὐτό, ἀλλ' οὐχὶ ὁμοίως καθ' αὐτό, ἀλλ' ἢ μὲν οἰκεία, ἢ δὲ οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος, οἷον ὑποδήματος ἢ τε ὑπόδησις καὶ ἢ μεταβλητικὴ. Ἀμφοτέραι γὰρ ὑποδήματος χρήσεις· καὶ γὰρ ὁ ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος ἀντὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρῆται τῷ ὑποδήματι, ἢ ὑπόδημα ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρῆσιν· οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἔνεκεν γέγονε. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτημάτων»⁽³⁾.

Ἡ χρησιμότης κατὰ Ἀριστοτέλην προσδιορίζει τὴν ἀξίαν καὶ δὴ ὁ βαθμὸς ταύτης. «Δεῖ ἄρα - λέγει - ἐνὶ τινὶ πάντα μετρεῖσθαι ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τῆ μὲν ἀληθείᾳ ἢ χρεῖα ἢ πάντα συνέχει εἰ γὰρ μηδὲν δέοιντο ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἐστὶ ἀλλαγὴ ἢ οὐχὶ αὐτή»⁽⁴⁾.

Ὁ Κικέρων, ἐκ τῶν Ρωμαίων, μὲ τὴν ρῆσιν του «Μόνον ὄριον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων τούτων (χαλκῶν ἀγαλμάτων) εἶναι ἡ ἐπιθυμία ἐκάστου δι' αὐτά, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ θέσωμεν φραγμοὺς εἰς τὴν τιμὴν ἐὰν πρῶτον δὲν θέσωμεν φραγμοὺς εἰς τὴν ἐπιθυμίαν»⁽⁵⁾ τονίζει τὴν σημασίαν τῆς ὑποκειμενικῆς ἀξίας.

1. W.L. Valk : The Principle of Wages, London 1928, σελ. 11.

2. Ξενοφῶντος : Οἰκονομικὸς Α', 10 - 12 καὶ Πόροι IV 7, 11.

3. Ἀριστοτέλους : Πολιτικά Α, 1257a, 9.

4. Ἀριστοτέλους : Ἠθικά Νικομάχεια E 8, 1133a

5. Κικέρων : De Beneficiis IV, XXV καὶ L. Haney σελ. 82.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα (1) ὁ Buridanus (1300 - 1359) ἐξηγεῖ τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἐκ τῆς δι' αὐτὰ ἀνάγκης, τὴν δὲ τιμὴν τῶν προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἐκτίμησεως ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν. Ὁ St. Bernardino di Siena (1380 - 1444) ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀξία ἐνὸς ἀγαθοῦ προσδιορίζεται ἐκ τριῶν στοιχείων (ὧν πρῶτος προέβη εἰς διακρίσιν τῶν ὁ Olivii): α) Χρησιμότητος (Virtuositas), β) σπανιότητος (Raritas) καὶ γ) ἐπιθυμίας ἢ ἀνάγκης (Complacibilitas), ἡ τελευταία δὲ εἶναι καὶ ἡ προσδίδουσα ἐκ τῆς ἐντάσεώς της, τὴν ἀξίαν εἰς τὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ ἡ τιμὴ διαμορφοῦται Secundum Estimationem Fori Ocoerentis, ἤτοι κατ' ἐκτίμησιν ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν (2).

Ἄλλος συγγραφεὺς ὁ St. Antoninus τῆς Φλωρεντίας (1389 - 1459) ἐδέχθη τὴν σπάνιν ὡς προσδιορίζουσαν τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν οὐχὶ κατ' ἀντικειμενικὴν ἔννοιαν ἀλλὰ κατ' ἀξιολογικὴν κρίσιν συλλαμβανομένην, ἀφήνων τὴν ἀντικειμενικὴν ἔκφρασιν τῆς τιμῆς εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ προσφερόντων καὶ ζητούντων προκύπτουσαν τοιαύτην.

Ὁ G. Biel (1430 - 1489) ἠκολούθησε τὸν St. Antoninus διὰ νὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἕτεροι συγγραφεῖς συνδυάσαντες τὴν χρησιμότητα πρὸς τὴν ποσότητα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Εἰς τοὺς συγγραφεῖς τούτους δεόν ὅπως περιλάβωμεν τὸν Nicolas Barbon (1640 - 1698) (A Discourse on Trade, 1960), ὁ ὁποῖος δέχεται ὅτι ἡ σπανία χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν εἶναι καὶ ἡ προσδιορίζουσα τὴν ἀξίαν τῶν τῆς τιμῆς τῶν ἀναδεικνυομένης ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τῶν (3).

Ὁ J. Law (Money and Trade Considered with a Proposal for Supplying the Nation with Money, 1705) θὰ ὑποστηρίξῃ ἐπίσης μὲ τὴν σειράν του τὰς αὐτὰς ἰδέας μὲ τὸν Barbon καὶ ὁ φιλόσοφος Hobbes (Leviathan, 1751) θὰ ἀκολουθήσῃ στηρίζων τὴν ἀξίαν εἰς τὰς ὀρέξεις.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Galiani τὸ βιβλίον του «Dialogues sur le Commerce des Blés» (1770) εἶναι δογματικοῦ χαρακτήρος, παρουσιάζων τὰς ἐμποροκρατικὰς ἰδέας τοῦ μολονότι οὐχὶ ἀκραιφνεῖς. Κατὰ συνέπειαν δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰς τὴν παροῦσαν ἔρευναν.

Εἰς τὸ ἔργον του «Della Moneta» (1751) ὁ Galiani ὁμιλεῖ περὶ ἀξίας ὑποστηρίζων ὅτι: «Ἡ ἀξία τῶν πραγμάτων ὠρίσθη ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων ὡς ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκτίμησις τῶν ἀγαθῶν. . . Δυνάμεθα ὁμως νὰ εἴπωμεν, νομίζω, ὅτι ἡ ἐκτίμησις ἢ ἀξία εἶναι ἰδέα ἀναλογίας μεταξὺ τῆς κατοχῆς ἐνὸς πράγματος

1. A.E. Monroe: Early Economic Thought, London 1924. A. O' Brien: An Essay on Medieval Economic Thought, London 1920. - V. Brants - Esquisses des Théories Économiques professées par les écrivains des XII et XV Siècle, Louvain, 1895. - A. Fanfani: Storia Delle Dottrine Economiche, Milano - Messina 1955, σελ. 110. G. Barbieri: Il Pensiero Economico Dall' Antichità Alla Scolastica, Bari 1960.

2. Α.Θ. Χουμανίδης: Ἱστορία Οἰκονομικῶν Θεωριῶν, Ἀθήναι 1973, σελ. 44. - R. de Roover: La Doctrine Scolastique en matière de monopole et son application à la politique économique des communes Italiennes εἰς «Studi in Onore di Amintore Fanfani», Vol 1, σελ. 151 - 179. - P.E. Taviani: Il concetto di utilità nella Teoria Economica, Firenze 1968, Vol 1, σελ. 13.

3. Α.Θ. Χουμανίδης: Ἱστορία Οἰκονομικῶν Θεωριῶν, σελ. 59.

και της κατοχής έτέρου τοιούτου εν τη αντιλήψει ενός ανθρώπου». Όμιλών δε ό Galiani περι καθορισμού της αξίας των αγαθών φρονεί ότι αυτή είναι σύνθεσις χρησιμότητας και σπάνεως. Δίδων δε τον όρισμόν της πρώτης λέγει: «Όνομάζω χρησιμότητα την ικανότητα ενός πράγματος να φέρη ευτυχίαν», δίδων δε τον όρισμόν της δευτέρας την καθορίζει ως... «τήν αναλογίαν ή όποία ύπάρχει μεταξύ της ποσότητος ενός πράγματος και της χρήσεως τούτου».

Προσέτι ό Galiani προβαίνει εις διάκρισιν μεταξύ άγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων, των όποιων ή ποσότης εξαρτάται εκ της χρησιμοποιηθείσης δια την παραγωγήν της εργασίας. «Είς τον ύπολογισμόν της εργασίας, λέγει, πρέπει να λάβωμεν ύπ' όψιν τρία στοιχεία, τον αριθμόν των άπασχολουμένων ανθρώπων, τον διατιθέμενον χρόνον και την διαφορετικην ικανότητα του έργατου... Είναι βέβαιον ότι εκαστος εργάζεται δια να ζήση και δέν δύναται να εργασθῆ χωρίς να βέβαιον ότι εκαστος εργάζεται δια να ζήση και δέν δύναται να εργασθῆ χωρίς να ζήη». Και συνεχίζει - «Δέον όπως έχωμεν ύπ' όψιν ότι ως ή σπάνις και ή αξία εξαρτώνται εκ της καταναλώσεως, ούτω και αυτή μεταβάλλεται και ποικίλλει αναλόγως της αξίας». ... «Άηρ και γῆ δέν είναι σπάνια ούτε και έχουν είδους τινός αξίαν. Όσον άφορᾷ δε εις τα άλλα αγαθά ό άνθρωπος δύναται να τα αντιπαρέλθη. Κατά συνέπειαν πᾶς τις δέν τα επιθυμεί ειμή αναλόγως της δυσκολίας και της εργασίας συνείπειαν ή απόκτησις των. Ούτως, ευχαρίστως χρησιμοποιούμεν δια την κατάληψιν πράγματα μικροτέρας αξίας και ούτως ή κατανάλωσις ρυθμίζεται από την τιμήν ήτις εξαρτάται εκ της σπάνεως».

Έκ των άνωτέρω αντιλαμβανόμεθα ότι ό Galiani ποιείται διάκρισιν μεταξύ κατά βούλησιν αύξητων αγαθών και μη κατά βούλησιν αύξητων τοιούτων, εις άμφότερα δε ύπεισέρχεται ή χρησιμότης και ή σπάνις, των δευτέρων όμως δυναμένης της σπάνεως των να έλεγχθῆ δια της εργασίας. Η εργασία είναι ήθθεν, κατά Galiani, ό ρος της αξίας⁽¹⁾, εύρίσκεται δε έντός του ανθρώπου, ήτοι άφορᾷ εις την φύσιν του εκ της καταπτώσεώς του (ως μη λησμονώμεν

1. Ό Jevons θα παρατηρήση : «Τό κόστος παραγωγῆς προσδιορίζει την προσφοράν, αυτή προσδιορίζει τον τελικόν βαθμόν χρησιμότητος και ό τελικός βαθμός χρησιμότητος την αξίαν» (Theory of Political Economy σελ. 189). Τό κόστος όμως δέν προσδιορίζει την αξίαν διότι, ως ό Jevons τονίζει, ή εργασία είναι άνίσου σημασίας και διαφέρει κατά ποιότητα, ώστε ή αξία να προσδιορίζεται εκ της αξίας του προϊόντος και ούχι ή αξία τούτου εκ της εργασίας (S. Jevons, σελ. 166). Και ό Bawerk θεωρεί τό κόστος ως έμμεσον χρησιμότητα καταβαλλομένην χάριν της άμέσου τοιαύτης. Διότι τότε μόνον προβαίνομεν εις θυσίαν χρησιμοτήτων πρὸς παραγωγήν έτέρων, έφ' όσον αί δεύτεραι θα προσφέρουν μεγαλύτεραν απόλαυσιν των πρώτων. Έάν δε δυνάμεθα να παράγωμεν δια της ατῆς θυσίας παραγωγικῶν συντελεστών διάφορα αγαθά, θά προτιμήσωμεν την παραγωγήν εκείνου τό όποιον θά μάς παράσχη την άμέσως μεγαλύτεραν χρησιμότητα. Ό Wieser φρονεί και ούτος ότι τό κόστος ύπεισέρχεται ως όρος της παραγωγῆς (έμμεσος χρησιμότης), δεδομένου ότι ούδέποτε παράγωμεν ολιγότερον εκείνου τό όποιον θυσιάζομεν, επίσης και ως όρος διαμορφώσεως της τιμῆς. Αί τιμαί έν ελευθέρω ανταγωνισμῶ προσαρμόζονται πρὸς τό κόστος, όποτε εκαστος παραγωγός άμειβεται δια την ύπ' αὐτοῦ καταβληθείσαν θυσίαν εις τό έργον της παραγωγῆς, του έσχάτου παραγωγού καλυπτομένου υπό του συνόλου των άμοιβών τάς όποιίας καταβάλλει εις τούς συντελεστάς της παραγωγῆς αναλόγως της όριακῆς χρησιμότητός των. (Περί τούτων εις Λ.Θ. Χουμανίδη : Ιστορία Οικονομικῶν Θεωριῶν, σελ. 222, 226 - 227).

ὅτι ὁ Galiani ἦτο ἀββᾶς), δὲν προσδιορίζει ὁμῶς καὶ τὴν ἀξίαν. Ἡ ἐργασία ὑπόκειται καὶ αὕτη εἰς τὴν σπάνιαν χρησιμότητα λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν, τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς καὶ τῆς ειδικεύσεώς τῆς. Καὶ ἡ σπάνις αὕτη ὡς καὶ ἡ χρησιμότης δὲν ἀφοροῦν εἰς ἀντικειμενικὴν ἔννοιαν ἀλλὰ εἰς ὑποκειμενικὴν τοιαύτην.

Ὁ Anne Robert Jacques Turgot (1721 - 1789), σχολιαστής, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω, τῶν ἰδεῶν τοῦ Galiani, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀξία δημιουργεῖται ἐν τῇ σχέσει ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀγαθῶν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τούτων. Τὸ κόστος παραγωγῆς τὸ ὁποῖον ὁ Turgot καλεῖ *θ ε μ ε λ ι ὠ δ η ἀ ξ ί α ν* (Prix Fondamental) θεωρεῖ ὑποτελὲς εἰς τὴν *τ ρ έ χ ο υ σ α ν τ ι μ ῆ ν* (Prix Courant), ἣτις προκύπτει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τῆς ὁποίας μέτρον εἶναι ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀνταλλασσόντων καὶ ἣτις δὲν σταθεροποιεῖται εἰμὴ μόνον μετὰ τὴν σύμφωνον θέλησίν των⁽¹⁾. Ἐνεκα τούτου ὁ Turgot τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ἀτόμου ἐπὶ τῶν διαφορῶν πραγμάτων καλεῖ *Valeur Estimative*, ἐνῶ τὴν ἐκ τῆς ἰσορροπίας τῶν διαφορῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἀτόμων ἐν τῇ ἀγορᾷ προκύπτουσαν τὴν ὀνομάζει *Valeur Appreciative* (2).

Μὲ τὰς ἰδέας του αὐτὰς ὁ Turgot ἐξήσκησε κριτικὴν καὶ ἐπὶ τοῦ Galiani θεωρήσας τὰς ἐπὶ τῆς ἀξίας ἀπόψεις τούτου ὡς στερουμένας περαιτέρω ἐπεξηγήσεως.

Κρίνων ὁ Turgot τοὺς F. Galiani καὶ J. Graslin εἰς τὸ ἔργον του «*Valeurs et Monnaies*», ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἐξῆς : «Εἶναι αὕτη ἡ ἀλήθεια ἢ διεκῆρυξε πρὸ εἴκοσι ἐτῶν εἰς τὸ περὶ Νομίματος Ἐγχειρίδιόν του ὁ Ἄββᾶς Galiani μετὰ τὴν καθαρότητα καὶ ἐνάργειαν (*Evidence*), ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὴν ἀναπτύξῃ, λέγων ὅτι *τὸ κοινὸν μέτρον ὄλων τῶν ἀξιῶν εἶναι ὁ ἀνθρώπος*. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι συγκεχυμένη, ἐξετασθεῖσα ὑπὸ συγγραφέως (ὁ Turgot ὑπονοεῖ τὸν Graslin), εἰς τὴν μόλις ἐμφανισθεῖσαν ἐργασίαν του *Essai Analytique sur la Richesse et l'Impôt*, ἣτις ἐγέννησε τὴν περὶ ἀξίας θεωρίαν του ἀναμειγμένην μετὰ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψευδές... καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐμφανιζομένην ὡς σκοτεινὴν διὰ τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀναγνωστῶν του» (3).

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας καὶ ὁ Schumpeter ἐδέχθη ἐπίσης τὴν σύγχυσιν ταύτην εἰς τὸ ἔργον τοῦ Galiani χωρὶς νὰ εἰσχωρήσῃ περισσότερον εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ Ἰταλοῦ ἀββᾶ ὁ ὁποῖος ἠθέλησε καθ' ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐργασίαν οὐχὶ ὡς προσδιορίζουσαν τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ ὡς ὄρον ταύτης, ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν, ὡς ἐλέχθη, διετύπωσαν οἱ Αὐστριακοί. Οὕτως, ὁ Schumpeter ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Galiani τονίζει τὴν ἐργασίαν κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ παρουσιάζεται ὅτι αὕτη εἶναι ἡ προσδιορίζουσα τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦτο διότι ὁ Ἰταλὸς ἀββᾶς

1. J. Turgot : *Lettre à Hume* εἰς «*Ecrits économiques*» (1768), Paris, ἐκδ. 1970, σελ. 227.

2. J. Turgot : *Valeurs et Monnaies* (1769) εἰς «*Ecrits économiques*», Paris ἐκδ. 1970, σελ. 241 - 245. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Turgot ἐδημοσιεύθη κατὰ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν μετὰ τὸ ἕτερον ἔργον του «*Reflexions sur la formation et la distribution des richesses*» γραφέν, τὸ 1766.

3. J. Turgot : *Valeurs et Monnaies* σελ. 241.

εκτός από την *Rarità* και την *Utilità* δέχεται και την άποψιν της *Fatica*, τοῦ μόχθου τῆς ἐργασίας ἣτις δίδει ἀξίαν εἰς τὰ ἀγαθὰ (¹).

Ὁ φιλόσοφος *Etiènne Bonnot de Condillac* (1715 - 1780), ὁ ὁποῖος θὰ ἀκολουθήσῃ τὸν *Galiani*, διευκρινίζει τὰ πράγματα ὑποστηρίζων ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἀγαθῶν ὀφείλεται εἰς τὴν δι' αὐτὰ ἀνάγκην μας καὶ τοῦτο σημαίνει σπανιότητος, δεδομένου ὅτι παραμενούσης τῆς χρησιμότητος ὡς ἔχει, ἡ σπάνις εἶναι ἐκείνη ἣτις καθορίζει τὴν ἀξίαν ἢ καλύτερα ἢ γνώμη τὴν ὅποιαν ἔχομεν διὰ τὴν σπανιότητα ἢ τὴν ἀφθονίαν τῶν πραγμάτων. Ἡ ἀξία δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀυξάνει ἔνεκα τῆς σπανιότητος καὶ ἐλαττοῦται ἔνεκα τῆς ἀφθονίας καὶ ἀξίζουσιν ταῦτα οὐχὶ διότι κοστίζουσιν, ἀλλὰ διότι ἀξίζουσιν καταβάλλεται κόστος (²).

Ἡ εἰς τὸ ἔργον τοῦ *Galiani* ὑπάρχουσα σύγχυσις δι' ἡμᾶς εἶναι εὐδεξήγητος διότι οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ παρακάμψῃ τὴν ἐργασίαν ἐν τῇ ἐκτιμῇσιν ἡδονῆς καὶ πόνου καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου «νὰ πρέπει νὰ ἐργασθῇ διὰ νὰ ζήσῃ». Διὸ καὶ ὁ *Galiani* ὅταν ἐκφεύγῃ τῆς ἀξιολογικῆς κρίσεως τοῦ ἀτόμου μεταπίπτει εἰς τὴν θεώρησιν τοῦ ἀνθρωπίνου κόπου, ὁ ὁποῖος κατεβλήθη διὰ τὴν παραγωγὴν ὑποστηρίζων τὴν ἐκτίμησιν τῆς χρησιμότητος τοῦ ἀγαθοῦ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ τοῦ κόπου.

Ὁ *Galiani* ὑπῆρξεν ἀββᾶς, τὸ ἴδιον καὶ ὁ μετὰ 25ετίαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ *Della Moneta* δημοσιεύσας τὸ ἰδικόν του βιβλίον *Condillac*. Καὶ οἱ δύο ἀσφαλῶς εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀριστοτελείου σκέψεως (³) διὸ καὶ ἡ ἔννοια τῆς χρησιμότητος κυριαρχεῖ εἰς τὸ ἔργον των. Βεβαίως τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ καὶ κανόνα δεδομένου ὅτι πλείστοι συγγραφεῖς (⁴) οὐχὶ ἀνήκοντες εἰς τὸν κλῆρον ἀνέπτυξαν τὴν ὑποκειμενικὴν ἀξίαν.

1. J. Schumpeter : *History of Economic Analysis*, New York 1953. Ὁ *A. Dubois* ἐδέχθη ὅτι ὁ *Galiani* ὑπεστήριξε τὴν ὑποκειμενικὴν ἀξίαν (*A. Dubois : les Théories Psychologiques de la Valeur au XVII siècle* εἰς «*Revue d'Economie Politique*», 1897, σελ. 849, κ. ἐπ., 917 γίξεις). Τὴν αὐτὴν ἄποψιν ἐδέχθη καὶ ὁ *Böhm Bawerk* (*Essai sur la valeur* εἰς «*Revue d'Economie Politique*», 1894 σελ. 500 κ.ἐπ.). Ὁ *Jean Marchal* ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δέχεται ὅτι ὁ *Galiani* ἐστήριξε τὴν θεωρίαν τῆς ἀξίας ἐπὶ τῆς χρησιμότητος (*J. Marchal : L' École Psychologique Française et la Théorie de la Valeur*, Paris 1938, σελ. 300 κ.ἐπ.), ἐνῶ ὁ *Lebrun* (*Réflexions que Française et la Théorie de la Valeur*, Paris 1938, σελ. 329) δέχεται τὴν ὑποκειμενικότητα εἰς τὴν περὶ ἀξίας θεωρίαν τοῦ *Galiani* ὡς ἀναμφισβήτητον.

2. *F.B. Condillac : Le Commerce et le Gouvernement considérés relativement l'un à l' autre*, 1776, ἐκδ. *Bizzari*, Roma 1968, σελ. 3, 12, 13 κ.ἐπ. 264 - 265. Περὶ *Condillac* βλ. εἰς *A. Lebeau : Condillac l' économiste*, Paris 1903 καὶ εἰς *R. Renoir : Condillac*, Paris 1924.

3. Ἄλλος ἀββᾶς ὁ *Morellet* (*Prospectus d' un Nouveau Dictionnaire de Commerce*, 1769), οὐχὶ ὀρθόδοξος φυσιοκράτης, ὑπεστήριξε ἀναλόγους ἰδέας καὶ δὴ συγγενεστέρως πρὸς τὰς τοῦ *Turgot* (*R. Gonnard : Histoire des Doctrines Economiques*, Paris 1930, σελ. 25).

4. Ὑποστηρικτῆς τῆς ὑποκειμενικῆς ἀξίας εἶναι καὶ ὁ σύγχρονός του καὶ συμπατριώτης τοῦ *Galiani* καθηγητῆς *Antonio Genovesi* (*Lezioni di Commercio Ossia di Economia Civile*, 1765) ὁ ὁποῖος καταλαβὼν τὴν πλέον παλαιὰν ἑδραν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς *Neapόλεως* (1754), ἐδίδαξε εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, δεδομένου ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἡ διδασκαλία ἐγένετο εἰς τὴν *Λατινικὴν*. Οὗτος ὑπεστήριξεν ὅτι αἱ ἀνάγκαι καθοδηγοῦν τὴν οἰκονομικὴν δράσιν τοῦ ἀνθρώπου, αὗται δὲ ἰκανοποιοῦνται ἐν χρόνῳ διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ

Διὰ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεώς μας ἐπὶ τῆς θεωρίας περὶ ἀξίας τοῦ Ferdinando Galiani πιστεύομεν ὅτι ἐθέσαμεν ὀρθῶς τὰς ἀντιλήψεις τούτου. Δυστυχῶς ὁ χώρος ἑνὸς ἄρθρου δὲν ἐπέτρεψε ἵνα ἀναπτύξωμεν ἐκτενέστερον τὸ ἐπίμαχον θέμα.

ἀνθρώπου ἀπολαμβανομένων ἀγαθῶν. Διὸ καὶ ὁ Genovesi θεωρεῖ κανόνα καὶ μέτρον τῶν τιμῶν τὸν ἄνθρωπον, τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἐκτιμωμένων ὑπ' αὐτοῦ ἀναλόγως τῶν ἰκανοτήτων τῶν νὰ θεραπεύσουν τὰς ἀνάγκας του. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος τίθεται ὑπὸ τοῦ Genovesi εἰς ἐκτιμησιν σχέσεως ἀναγκῶν καὶ ἀγαθῶν. Ἐὰν ἐλαττωθῶσιν αἱ ἀνάγκαι καὶ ἡ ποσότης τῶν ἀγαθῶν παραμείνῃ ὡς ἔχει, τότε αἱ τιμαὶ θὰ ἐκπέσουν (A. Genovesi : *Lezioni...* εἰς *Biblioteca dell' Economista*, Serie III, σελ. 240 καὶ εἰς Jenny Griziotti - Kretshmann : *Le promesse filosofiche dell' Economia Civile di Genovesi* εἰς «*Studi in Onore di Antonio Genovesi*, Napoli 1956), Ἐπίσης ἀνάλογον θεωρίαν ὑπεστήριξε καὶ ὁ Pagnini εἰς τὸ ἔργον του : «*Saggio sopra il giusto prezzo delle cose*» ὑπὸ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν μὲ τὸ *Della Moneta*.